t. LXXIV • nr 6/2021 (876) • DOI 10.33226/0137-5490.2021.6.7

Mgr Karolina Anna Badurowicz

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0002-8329-5275
e-mail: karolina.badurowicz@poczta.umcs.lublin.pl

Funkcjonowanie organów spółek kapitałowych po ogłoszeniu ich upadłości

Functioning of limited company bodies after a bankruptcy order

Streszczenie

W artykule odniesiono się do niejednoznacznej kwestii funkcjonowania organów spółek kapitałowych po ogłoszeniu ich upadłości. Wyrażony został pogląd o konieczności dalszego istnienia zarządu oraz zgromadzenia wspólników czy walnego zgromadzenia akcjonariuszy jako organów nadal posiadających kompetencje i wpływ na spółkę mimo jej upadłości. Co zaś się tyczy organów nadzoru, wysnuto wniosek o braku konieczności ich dalszego trwania ze względu na przejęcie ich podstawowych zadań przez sędziego-komisarza oraz wierzycieli upadłego będącego spółką kapitałową. Celem artykułu jest wskazanie, jak zmienia się rola poszczególnych organów spółek kapitałowych po ogłoszeniu ich upadłości, a zwłaszcza jakie mają zadania i w jaki sposób mogą je realizować.

Słowa kluczowe: spółki kapitałowe, organy spółek kapitałowych, upadłość

JEL: K41

Abstract

This paper pertains to the debatable issue of the functioning of limited company bodies after a bankruptcy order. It states that the further existence of the management board or the general meeting as bodies still having their competencies as well as influence on the company despite its bankruptcy, is necessary. As far as supervisory bodies are concerned, it was concluded that their further existence is not necessary, as their fundamental duties are performed by the judge-commissioner and the creditors of the bankrupt being a limited company. The aim of this paper is to demonstrate how the role of each limited company body evolves after the bankruptcy order, and in particular what the responsibilities of those bodies are and how they can be realised.

Keywords: limited company, limited company bodies, bankruptcy

Uwagi wstępne

Wskutek nowelizacji ustawy — Prawo upadłościowe doszło do legislacyjnego oddzielenia postępowania upadłościowego od postępowania mającego na celu restrukturyzację przedsiębiorcy (Szczurowski, 2015a, s. 26 i n.; Szczurowski, 2015b, s. 30 i n.)[1]. W ramach samego postępowania upadłościowego wyróżnia się dwa etapy: postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości oraz postępowanie po ogłoszeniu upadłości (Zedler, 2016, s. 30). Pierwszy z nich rozpoczyna się z chwilą złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez legitymowane do tego podmioty, a kończy się z chwilą wydania odpowiedniego orzeczenia przez sąd. Celem artykułu jest wskazanie, jak zmienia się rola poszczególnych organów spółek kapitałowych po ogłoszeniu ich upadłości, a zwłaszcza jakie mają zadania i w jaki sposób mogą je realizować. Dla drugiego etapu postępowania upadłościowego kluczowe jest rozstrzygnięcie sądu w przedmiocie ogłoszenia upadłości, od którego etap ten się zaczyna i trwa aż do momentu zakończenia postępowania upadłościowego.

Wydanie postanowienia o ogłoszeniu upadłości (Zedler, 2016, s. 65) jest, spośród czterech możliwych rodzajów rozstrzygnięć sądu upadłościowego, najważniejsze dla postępowania upadłościowego. Jest to chwila, z którą rozpoczyna się drugi etap postępowania upadłościowego, a więc właściwe postępowanie upadłościowe (Zedler, 2016, s. 30). Jego głównym celem jest zlikwidowanie majątku upadłego, co ma ostatecznie doprowadzić do jak największego zaspokojenia wierzycieli (Flotyńska i Lipowicz, 2011, s. 24).

Analizie w niniejszym artykule będzie poddane właściwe postępowanie upadłościowe w sytuacji, gdy upadłym jest spółka kapitałowa (spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółka akcyjna). W artykule zostaną przedstawione następujące zagadnienia: podmioty uprawnione do repre-

zentowania spółek kapitałowych po ogłoszeniu upadłości oraz zmieniający się w tym zakresie status zarządu jako organu spółki wykonującego zadania z zakresu prowadzenia spraw spółki i reprezentowania jej; sprawowanie nadzoru nad spółkami kapitałowymi w upadłości; kompetencje zgromadzenia wspólników i walnego zgromadzenia akcjonariuszy po ogłoszeniu upadłości spółki kapitałowej.

Reprezentacja spółki kapitałowej w upadłości

Zgodnie z art. 185 ust. 1 PrUp upadłym jest ten, wobec kogo wydano postanowienie o ogłoszeniu upadłości. Jeżeli upadłym jest spółka kapitałowa, to do jej firmy, zgodnie z art. 60^1 PrUp, dodaje się oznaczenie „w upadłości" (szerzej: Zimmerman, 2016a, s. 142). Wskutek wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości każda czynność podejmowana przez upadłego ma doprowadzić do maksymalnego zaspokojenia wierzycieli (Kopaczyńska-Pieczniak, 2013, s. 124). Aby jednak to zapewnić, ustawa — Prawo upadłościowe przewiduje szereg zmian w sposobie reprezentacji upadłego, którym jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością czy spółka akcyjna. Wiąże się to nie tylko z kwestią istnienia organów spółek kapitałowych po ogłoszeniu upadłości, ale również ze wskazaniem, jaki podmiot jest właściwy do wykonywania uprawnień upadłego.

Możliwość funkcjonowania organów spółki kapitałowej po ogłoszeniu upadłości przewiduje art. 185 ust. 2 PrUp. Zgodnie z tym przepisem ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na zdolność prawną oraz zdolność do czynności prawnych upadłego. Jak podkreśla R. Adamus, oznacza to, że nie ma bezpośredniego związku między ogłoszeniem upadłości spółki kapitałowej a istnieniem jej organów zarządzających (Adamus, 2012, s. 17). Jeżeli chodzi o organ, który w spółkach kapitałowych zajmuje się ich zarządzaniem, to zgodnie z art. 201 § 1 k.s.h. zarząd prowadzi sprawy spółki i reprezentuje spółkę. Identyczna regulacja, zawarta w art. 368 § 1 k.s.h., przewidziana została dla spółki akcyjnej, gdzie również wskazano, że prowadzenie spraw spółki i jej reprezentacja należy do zarządu.

Skoro zatem zarząd spółki kapitałowej istnieje pomimo ogłoszenia jej upadłości, powstaje kwestia zakresu czynności, których może on dokonywać. Zgodnie bowiem z art. 75 ust. 1 PrUp z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości i rozporządzania nim. Zatem, mimo że z chwilą ogłoszenia upadłości nie dochodzi do zakończenia funkcjonowania zarządu jako obligatoryjnego organu spółki kapitałowej, to zostaje on jednak pozbawiony możliwości wykonywania swoich podstawowych zadań w zakresie mienia wchodzącego w skład masy upadłości (Zimmerman, 2016b, s. 1053 i n.). Jak bowiem zauważa P. Zimmerman, powyższe ograniczenie nie będzie się odnosiło do tej części majątku, która nie wchodził w skład masy upadłości i w tym zakresie występuje swoboda rozporządzania nim (Zimmerman, 2016a, s. 388). Czynności zarządu spółki kapitałowej jako organu powołanego do reprezentowania spółki są czynnościami samej spółki. Z tej przyczyny zakres zadań zarządu po ogłoszeniu upadłości spółki wynika wprost z ustawy — Prawo upadłościowe.

Jak wskazuje S. Gurgul, na gruncie ustawy — Prawo upadłościowe przewidziany jest szereg obowiązków, które musi spełnić upadły (Gurgul, 2016, s. 460) i które można podzielić na obowiązki o charakterze pozytywnym, głównie określone w art. 57 PrUp, oraz obowiązki polegające na zaprzestaniu wszystkiego, co uszczupliłoby masę upadłości, a tym samym pokrzywdziłoby interesy wierzycieli (Gurgul, 2016, s. 127). Odnosząc powyższe do przypadku, w którym upadłym jest spółka kapitałowa, trzeba stwierdzić, że wszelkie określone w Prawie upadłościowym czynności wymagające aktywności upadłego powinny być dokonane przez zarząd jako organ spółki odpowiedzialny za zarządzanie spółką. Czynności, które upadły obowiązany jest podjąć wskutek postawienia go w stan upadłości, określone są w art. 57 PrUp. Według F. Zedlera trzy wynikają z ust. 1 oraz jedna z ust. 2 wspomnianego przepisu (Jakubecki i Zedler, 2011, s. 163).

Zgodnie z art. 57 ust. 1 PrUp upadły jest obowiązany wskazać i wydać syndykowi cały swój majątek, a także wydać dokumenty dotyczące jego działalności, majątku oraz rozliczeń, w szczególności księgi rachunkowe, inne ewidencje prowadzone dla celów podatkowych i korespondencję. Wykonanie tego obowiązku upadły potwierdza w formie oświadczenia na piśmie, które składa sędziemu-komisarzowi.

Jeśli chodzi o chwilę wydania majątku, w doktrynie wskazuje się, że jest to moment, w którym dochodzi do faktycznego wydania całego majątku upadłego, a dopiero wskutek decyzji sędziego-komisarza dojdzie do oddzielenia tych składników, których nie będzie można zaliczyć do masy upadłości (Ociessa, 2014, s. 195 i n.). Wydanie majątku musi być przeprowadzone w taki sposób, aby syndyk mógł swobodnie nim rozporządzać. Jak wskazuje S. Gurgul, oprócz przekazania majątku syndykowi konieczne jest jeszcze udzielenie przez upadłego informacji dotyczących poszczególnych przedmiotów oraz wydanie całej niezbędnej dokumentacji (Gurgul, 2016, s. 128 i n.).

Ogół dokonanych czynności upadły potwierdza w formie oświadczenia i składa je na piśmie sędziemu-komisarzowi. Niewykonanie tego obowiązku może prowadzić do zastosowania względem niego środków przymusu przewidzianych w art. 58 PrUp czy też może on ponieść odpowiedzialność określoną w art. 523 ust. 2 PrUp[2].

Jak zaznaczono, zgodnie z art. 57 ust. 2 PrUp upadły jest także zobowiązany do udzielania sędziemu-komisarzowi i syndykowi wszelkich potrzebnych wyjaśnień dotyczących swojego majątku. Jest to o tyle istotne, że przekazanie informacji pozwoli na rozwianie wątpliwości dotyczących m.in. dokumentacji dostarczonej przez upadłego (Ociessa, 2014, s. 196).

Jeżeli chodzi o określenie, w jaki sposób powinna nastąpić realizacja powyższych obowiązków w przypadku, gdy upadłym jest spółka kapitałowa, to na wstępie trzeba ustalić, czy rozważane czynności są czynnościami prawnymi czy czynnościami faktycznymi. Założenie, że powyższe czynności są czynnościami prawnymi, skutkuje konstatacją, że powinny

być one wykonane zgodnie z przyjętym w danej spółce sposobem reprezentacji. Jeśli chodzi o spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością to zgodnie z art. 205 k.s.h. § 1, jeżeli zarząd jest wieloosobowy, sposób reprezentowania określa umowa spółki. Jeżeli umowa spółki nie zawiera żadnych postanowień w tym przedmiocie, do składania oświadczeń w imieniu spółki wymagane jest współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem. Co się tyczy natomiast spółki akcyjnej, stosownie do art. 373 § 1 k.s.h., jeżeli zarząd jest wieloosobowy, sposób reprezentowania spółki określa jej statut. Jeżeli statut nie zawiera żadnych postanowień w tym przedmiocie, do składania oświadczeń w imieniu spółki wymagane jest współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem.

W świetle powyższych przepisów obowiązki wynikające z art. 57 PrUp nałożone na spółkę kapitałową w upadłości powinien wykonywać zarząd zgodnie z przyjętymi w spółce zasadami reprezentacji. W przypadku reprezentacji łącznej może to powodować problemy prowadzące do opóźnienia w wykonaniu obowiązku przez spółkę.

Jeżeli z kolei uznać, że czynności określone w art. 57 PrUp są czynnościami o charakterze faktycznym (Zimmerman, 2016a, s. 151; Chrapoński, 2014, s. 240), to odpada stosowanie reguł określających sposób reprezentacji w spółce. Dokonanie tych czynności można zatem zlecić pracownikowi spółki bez konieczności uczestniczenia w nich członków zarządu. Założenie, że czynności określone w art. 57 PrUp są czynnościami faktycznymi, wydaje się zatem zasadne przynajmniej z tego względu, że usprawnia przebieg postępowania upadłościowego.

W odniesieniu do spółek kapitałowych zastosowanie ma regulacja przewidziana w art. 57 ust. 3 PrUp. To oznacza, że sędzia-komisarz może postanowić, iż członek organu zarządzającego upadłego nie może opuszczać terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bez jego zgody. P. Zimmerman wskazuje, że zastosowanie tego zakazu będzie miało miejsce w przypadku, gdy upadły nie wykonuje obowiązków wynikających z art. 57 ust. 1–2 PrUp, choć nie jest to wprost wyartykułowane w przepisie. Jednocześnie autor ten zaznacza, że błędne jest założenie, że celem omawianej regulacji jest zapewnienie stałego kontaktu upadłego z syndykiem. Określony w art. 57 ust. 3 PrUp zakaz opuszczania terytorium kraju ma stanowić dolegliwość będącą konsekwencją niewykonywania ciążących na członkach zarządu obowiązków (Zimmerman, 2016a, s. 138 i n.). Skutkiem niewykonania obowiązków wynikających z art. 57 PrUp jest zastosowanie środków przymusu przewidzianych w art. 58 PrUp oraz odpowiedzialność karna wynikająca z art. 523 PrUp (Ociessa, 2014, s. 197).

Co się tyczy z kolei prowadzenia spraw spółki kapitałowej po ogłoszeniu jej upadłości, to podstawowa zmiana w porównaniu z ogólnymi zasadami określonymi w Kodeksie spółek handlowych polega na tym, że uprawnienia zarządu na płaszczyźnie wewnętrznej spółki wykonuje co do zasady syndyk masy upadłości, który „przejmuje" zadania zarządu. Syndyk zawiaduje sprawami majątkowymi upadłej spółki i zarządza jej majątkiem bez względu na to, jaki jest wewnętrzny ustrój spółki. Jak bowiem wynika z art. 75 PrUp z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości i rozporządzania nim. Z drugiej strony nie można jednak przyjąć, że z chwilą ogłoszenia upadłości spółki kapitałowej zarządowi zostają całkowicie odebrane jego zadania. W dalszym ciągu ciążą na nim obowiązki wynikające z omówionego wyżej art. 57 PrUp. Co więcej, ogłoszenie upadłości nie wpływa na wykonywanie przez zarząd uprawnień o charakterze organizacyjnym, w szczególności w zakresie zwoływania zgromadzenia wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością czy walnego zgromadzenia akcjonariuszy w spółce akcyjnej.

Z chwilą ogłoszenia upadłości zmienia się natomiast całkowicie sposób reprezentacji spółki kapitałowej (Zedler, 1999, s. 77). Wskutek ogłoszenia upadłości zostaje wszczęte właściwe postępowanie upadłościowe, które ma doprowadzić do zaspokojenia wierzycieli w drodze spieniężenia majątku upadłego (masy upadłości). Jest to zadanie syndyka masy upadłości, którego sposób powołania i zakres czynności określony jest w dziale II tytułu IV ustawy — Prawo upadłościowe. Dalsza reprezentacja spółki przez zarząd nie jest możliwa.

W celu określenia statusu syndyka zasadne jest nawiązanie do struktury ustawy — Prawo upadłościowe. Zdaniem A. Hrycaj, przyjęcie tej systematyki sugeruje, że zgodnie z teorią organu należy go uznać za organ postępowania upadłościowego (Hrycaj, 2006, s. 41). Pogląd taki prezentuje też W. Broniewicz, który zalicza syndyka do organów właściwego postępowania upadłościowego (Broniewicz, 1999, s. 476). F. Zedler za organ postępowania upadłościowego uważa natomiast sędziego i sędziego-komisarza, syndyka zaś klasyfikuje jako organ uczestniczący w postępowaniu (Zedler, 2003, s. 78). W konkluzji F. Zedler określa syndyka jako podmiot prywatny pełniący każdorazowo funkcje publiczne w trakcie postępowania upadłościowego (Zedler, 2003, s. 77). P. Feliga uznaje syndyka za „zarządcę cudzego majątku", ponieważ jego głównym zadaniem jest realizowanie czynności dotyczących zarządu mieniem upadłego (Feliga, 2013, s. 134 i n.). W doktrynie wskazuje się, że wynikający z Prawa upadłościowego status syndyka uniezależnia go zarówno od upadłego, jak również od wierzycieli (Gurgul, 2016, s. 443). W sytuacji, gdy upadłym jest spółka kapitałowa, nasuwa się natomiast pytanie o relację zadań syndyka do zadań organów tejże spółki.

Nie budzi żadnych wątpliwości, że syndyka nie można zaliczyć do organów spółki w upadłości. Syndyk nie podlega zatem „reżimowi korporacyjnemu" spółki kapitałowej. Dlatego należy go uznać za podmiot „zewnętrzny" w stosunku do upadłej spółki kapitałowej. Znacząco różni się również charakter czynności dokonywanych przez syndyka oraz czynności organów spółki. Art. 160 PrUp stanowi, że w sprawach dotyczących masy upadłości syndyk dokonuje czynności w imieniu własnym na rachunek upadłego. Oznacza to, że dokonuje czynności prawnych jako zastępca pośredni (Jakubecki i Zedler, 2011, s. 447). Nie należy natomiast uważać go za reprezentanta upadłego czy masy upadłości, gdyż czynności dokonuje w swoim imieniu (Zimmerman, 2016a, s. 329). Natomiast czynności dokonywane przez organy spółki według art. 38 Kodeksu cywilnego[3] są działaniami samej osoby

prawnej. Organ inaczej niż przedstawiciel nie jest podmiotem stosunków prawnych, a podmiotem tym jest sama osoba prawna[4].

A. Hrycaj zauważa, że podstawowymi działaniami syndyka dokonywanymi w trakcie postępowania upadłościowego jest zarząd majątkiem upadłego i czynności związane z jego likwidacją (Hrycaj, 2004, s. 77). Zgodnie bowiem z art. 173 PrUp syndyk (po ogłoszeniu upadłości) niezwłocznie obejmuje majątek upadłego, zarządza nim, zabezpiecza go przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zabraniem go przez osoby postronne oraz przystępuje do jego likwidacji.

Zarządzanie majątkiem upadłego należy odróżnić od likwidacji tego majątku. Zarządzanie — zdaniem tego autora — ma więc obejmować przede wszystkim kwestie bieżące związane z działaniem spółki kapitałowej (Jakubecki i Zedler, 2011, s. 553). W jego ramach wskazać należy nie tylko na prowadzenie przedsiębiorstwa upadłego, ale również szereg innych czynności, takich jak sporządzenie listy wierzytelności czy sporządzenie i przedstawienie sędziemu-komisarzowi planu podziału funduszów masy upadłości (Tokarski, 2011).

Co się tyczy prowadzenia przedsiębiorstwa upadłego, to należy wskazać, że jest to istotne zadanie syndyka w ramach zarządzania majątkiem upadłego. Nie jest ono wszakże immanentnie związane z każdym przypadkiem upadłości spółki kapitałowej. Zgodnie bowiem z art. 5 ust. 2 pkt. 1 PrUp w grę wchodzi również upadłość spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych nieprowadzących działalności gospodarczej[5]. Spółki te mogą być bowiem powołane „w każdym celu prawnie dopuszczalnym" (Witosz, 2008, s. 24).

Zarządzanie masą upadłości zgodnie z art. 169 PrUp obejmuje także prowadzenie sprawozdawczości, do której zobowiązany jest upadły na podstawie ustawy o rachunkowości[6]. Zgodnie z tym przepisem syndyk wykonuje obowiązki sprawozdawcze ciążące na upadłym, które zbiorczo należy określić „obowiązkami statystycznymi" (Zimmerman, 2016a, s. 395). Należy do nich składanie wymaganych deklaracji do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych czy Głównego Urzędu Statystycznego (Janda, 2017, s. 463). Odnosząc tę regulację do funkcjonowania spółki kapitałowej w upadłości, trzeba zauważyć, że prowadzenie sprawozdawczości polega na sporządzaniu przez syndyka sprawozdania finansowego[7] oraz sprawozdania z działalności jednostki (Buk, 2014, s. 509).

Jak zaznaczono, likwidacja składników masy upadłości jest podstawowym zadaniem syndyka związanym z zaspokojeniem wierzycieli. Aby jednak mogło dojść do likwidacji, muszą zostać przeprowadzone określone czynności o charakterze technicznym, wskazane w art. 306 PrUp. Mianowicie, po ogłoszeniu upadłości syndyk niezwłocznie przystępuje do spisu inwentarza i oszacowania masy upadłości oraz sporządzenia planu likwidacyjnego (Zimmerman, 2016b, s. 1057). Jeżeli na podstawie art. 309 PrUp nie dojdzie do wstrzymania likwidacji majątku upadłego, wtedy syndyk, korzystając z uprawnień przewidzianych w ustawie — Prawo upadłościowe, dokonuje spieniężenia majątku upadłego. Środki pieniężne z tego pozyskane, jak również ściągnięte wierzytelności, są następnie dzielone między wierzycieli (Gurgul, 2016, s. 445).

Wskazane wyżej modyfikacje w zakresie reprezentacji spółki kapitałowej w upadłości mają zastosowanie nie tylko w stosunku do osób trzecich. Wskutek ogłoszenia upadłości zmienia się bowiem reprezentacja spółki kapitałowej w stosunku do członków jej zarządu. Upadłość wpływa też na reprezentację jednoosobowej spółki kapitałowej.

Odnośnie do reprezentacji spółki kapitałowej w stosunku do członków jej zarządu, to zarówno art. 210 § 1 k.s.h. w odniesieniu do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jak i art. 379 § 1 k.s.h. w odniesieniu do spółki akcyjnej wskazują, że w umowie między spółką a członkiem zarządu oraz w sporze z nim spółkę reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą zgromadzenia wspólników.

Z chwilą ogłoszenia upadłości spółki kapitałowej dochodzi do wyłączenia powyższych uregulowań zawartych w Kodeksie spółek handlowych. Przy zawieraniu umów z członkiem zarządu, jak również przy reprezentacji spółki w sporze z nim, jedynym podmiotem mającym prawo reprezentacji spółki kapitałowej jest syndyk. W postępowaniu upadłościowym nie ma znaczenia przyjęty w danej spółce kapitałowej podział kompetencji między organami. Syndyk może wykonywać bowiem czynności przewidziane dla każdego organu spółki kapitałowej (Adamus, 2012, s. 15 i n.). Niezależnie jednak od powyższego, trzeba mieć na względzie, że może wystąpić sytuacja, w której przedmiotem konfliktu pomiędzy członkiem zarządu upadłej spółki a samą spółką będzie zgłoszenie wierzytelności członka zarządu do masy upadłości. R. Adamus wskazuje, że w takich okolicznościach upadłą spółkę będzie reprezentować rada nadzorcza albo powołany uchwałą pełnomocnik, wyjątkowo zatem nie dojdzie do wyłączenia regulacji art. 210 § 1 k.s.h. albo art. 379 § 1 k.s.h. (Adamus, 2016, s. 549 i n.).

Szczególny problem stanowią zmiany odnoszące się do reprezentacji jednoosobowej spółki kapitałowej w upadłości. Jak się wydaje, w tym zakresie znajduje zastosowanie zmodyfikowany sposób reprezentacji określony w art. 210 § 2 k.s.h. (co do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością) oraz w art. 379 § 2 k.s.h. (co do spółki akcyjnej). Są to unormowania zbieżne. Wynika z nich, że w sytuacji funkcjonowania jednoosobowej spółki kapitałowej czynność prawna między jedynym wspólnikiem a reprezentowaną przez niego spółką wymaga formy aktu notarialnego. O każdorazowym dokonaniu takiej czynności prawnej notariusz zawiadamia sąd rejestrowy, przesyłając wypis aktu notarialnego.

Wprowadzenie takich unormowań ma wyeliminować ryzyko, jakie wiąże się z dokonaniem czynności „z samym sobą" (Szerzej: Kidyba, 2017, s. 1002 i n.). R. Adamus wskazuje, że z chwilą wydania postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości jednoosobowej spółki kapitałowej nie mają zastosowania te „ostrożnościowe" regulacje ze względu na fakt, że z ramienia spółki kapitałowej działa syndyk. W konsekwencji zbędna będzie również, a wymagana na gruncie Kodeksu spółek handlowych, forma aktu notarialnego oraz zgłoszenie dokonania czynności prawnej do sądu rejestrowego (Adamus, 2012, s. 20).

Stosowanie wspomnianej regulacji wydaje się zasadne, jeśli chodzi o zawieranie umów między jedynym wspólnikiem spółki, będącym jedynym członkiem zarządu, a spółką. Wy-

konywanie czynności przez syndyka w tym przypadku usuwa ryzyko, jakie niesie ze sobą występowanie jedynego wspólnika spółki w podwójnej roli — osoby reprezentującej spółkę i jednocześnie zawierającej z nią umowę (Pabis, 2017, s. 686 i n.). W momencie ogłoszenia upadłości stronami umowy będą syndyk, jako reprezentant spółki działający w swoim imieniu, ale na jej rachunek, oraz jedyny wspólnik spółki jako druga strona.

Celem rozważanej regulacji jest przede wszystkim ochrona osób trzecich (Pabis, 2017, s. 686 i n.) oraz wykazanie się solidnością spółki w stosunku do potencjalnych kontrahentów (Szczurowski, 2017a, s. 1455). Odmiennie należy jednak traktować sytuację, w której to w spółce zupełnie jednoosobowej (Pabis, 2017, s. 686 i n.) powinno się zabezpieczyć interesy nie tylko osób trzecich, ale też jej jedynego wspólnika. Nasuwa się natomiast pytanie, czy wspomniany sposób reprezentacji jednoosobowej spółki kapitałowej znajduje zastosowanie również w przypadku, gdy mamy do czynienia ze zgłoszeniem w postępowaniu upadłościowym propozycji układowych. Przypomnijmy, że zgodnie z art. 266a PrUp propozycje układowe w postępowaniu upadłościowym może zgłosić upadły, wierzyciel oraz syndyk. Powstaje zatem pytanie, czy w przypadku, gdy chodzi o upadłego będącego jednoosobową spółką kapitałową, również znajdują zastosowanie „ostrożnościowe regulacje", co wykluczałoby zgłaszanie propozycji układowych w imieniu spółki przez upadłego. Zgodnie z tym doszłoby do sytuacji, w której propozycje układowe mogliby zgłosić wierzyciele i syndyk. Należy jednak zwrócić uwagę, że w tym przypadku to syndyk występowałby w podwójnej roli. To znaczy, jego uprawnienie do przedstawienia propozycji układowych wynikałoby nie tylko wprost z treści art. 266a ust. 2 PrUp, ale również wskutek zastępowania upadłego, gdy jest nim „spółka zupełnie jednoosobowa". Wydaje się, jednak, że całkowite pozbawienie upadłego możliwości zgłoszenia propozycji układowych jest zbyt daleko idące.

Nadzór nad spółką w upadłości

O ile działalność organów zarządzających dotyczy zarówno wewnętrznej (prowadzenie spraw spółki), jak i zewnętrznej (reprezentacja spółki) sfery funkcjonowania spółki kapitałowej, o tyle funkcjonowanie organów nadzoru odnosi się wyłącznie do wewnętrznych stosunków spółki i polega na nadzorowaniu spółki w każdym aspekcie działalności (Szumański, 2015, s. 493).

Przypomnijmy, że w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością możliwe jest fakultatywne powołanie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej albo obu tych organów (art. 213 § 1 k.s.h.). Obligatoryjność ich powołania warunkowana jest wysokością kapitału zakładowego oraz liczbą wspólników (art. 213 § 2 k.s.h.). Dodatkowo, zgodnie z art. 212 k.s.h., przewidziane jest tzw. prawo indywidualnej kontroli wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które polega na przeglądaniu ksiąg i dokumentów spółki, sporządzaniu bilansu dla swego użytku lub możliwości żądania wyjaśnień od zarządu. Jeśli zaś chodzi o spółkę akcyjną, art. 381 k.s.h. wskazuje, że w spółce akcyjnej ustanawia się radę nadzorczą. Nie ma natomiast możliwości indywidualnej kontroli przeprowadzanej przez wspólnika spółki akcyjnej (Kidyba, 2017, s. 1013). Odnośnie do zakresu zadań organów nadzoru to zarówno w przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 219 § 1 k.s.h.), jak i spółki akcyjnej (art. 382 k.s.h.) regulacje są zbieżne i precyzują, że rada nadzorcza sprawuje stały nadzór nad spółką we wszystkich dziedzinach jej działalności.

Jak wspomniano, moment wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości zmienia cel istnienia spółki kapitałowej, którym staje się maksymalne zaspokojenie wierzycieli. Ze względu na ochronę wierzycieli wszelka aktywność upadłego musi podlegać szczegółowemu nadzorowi. Ogłoszenie upadłości nie prowadzi do zaprzestania funkcjonowania żadnych organów spółek kapitałowych, a więc również nie przestają istnieć organy nadzoru. Rada nadzorcza może więc nadal — jeśli pozostaje to w jej kompetencjach — powoływać i odwoływać członków zarządu, jak też ich zawieszać. Jednakże z chwilą ogłoszenia upadłości organy nadzorcze spółki kapitałowej zostają ograniczone w realizacji swej podstawowej funkcji. Nadzór nad funkcjonowaniem spółki, przynajmniej gdy chodzi o czynności syndyka, sprawują od tego momentu sędzia-komisarz oraz wierzyciele upadłego. Należy jednak podkreślić, że ograniczenia, które po ogłoszeniu upadłości dotykają spółkę kapitałową, odnoszą się do płaszczyzny majątkowej. W tym obszarze koncentrują się przecież uprawnienia syndyka, których realizacja podlega nadzorowi sędziego-komisarza. Natomiast ani sędzia-komisarz, ani wierzyciele spółki w upadłości nie mają prawa kontroli nad spółką w kwestiach korporacyjnych.

Podmiotem sprawującym nadzór nad prawidłowym przebiegiem postępowania upadłościowego jest sędzia-komisarz oraz zastępca sędziego-komisarza. W doktrynie wskazuje się na takie funkcje sędziego-komisarza, jak funkcje: dyscyplinarno-karne, kierownicze, nadzorcze, proceduralno-sędziowskie (szerzej: Gurgul, 2016, s. 407)[8]. W omawianym zakresie analiza zostanie zawężona wyłącznie do czynności nadzorczych. Jak wskazuje R. Adamus, nadzór sprawowany przez sędziego-komisarza polega nie tylko na analizowaniu bieżącej działalności syndyka, ale również na możliwości wydawania mu wiążących poleceń (Adamus, 2016, s. 595 i n.).

Trzeba podkreślić, że syndyk jest zobowiązany do składania sprawozdań sędziemu-komisarzowi. Pozwala to na bieżące nadzorowanie nie tylko czynności dokonywanych przez syndyka w ramach postępowania upadłościowego, ale także tego, jak zmienia się stan masy upadłościowej. W Prawie upadłościowym zostały przewidziane cztery rodzaje sprawozdań, do których złożenia zobowiązany jest syndyk (Skorupa, 2009, s. 33). Chodzi o sprawozdanie z czynności (art. 168 ust. 1 PrUp), sprawozdanie finansowe (art. 168 ust. 1 PrUp), a także sprawozdanie ostateczne, sporządzane po wykonaniu ostatecznego planu podziału funduszów masy upadłości, które obejmuje sprawozdanie z własnych czynności, oraz sprawozdanie finansowe (art. 168 ust. 4 PrUp).

Zgodnie z art. 168 ust. 1 PrUp syndyk składa sędziemu-komisarzowi w terminach przez niego wyznaczonych, przynajmniej co trzy miesiące, sprawozdanie ze swoich czynno-

ści oraz sprawozdanie rachunkowe z uzasadnieniem. Oba sprawozdania tworzone są wyłącznie dla celów postępowania upadłościowego, dlatego też w ust. 6 omawianego przepisu zostaje wskazane, że do tych sprawozdań nie stosuje się przepisów o rachunkowości. Jeżeli chodzi o sprawozdanie dotyczące czynności wykonywanych przez syndyka, to zdaniem P. Skorupy należy w nim wskazać, jakiego rodzaju czynności zostały podjęte, jaki wpływ miały na masę upadłości, a także, czy syndyk wykonał to, do czego został zobowiązany (Skorupa, 2009, s. 34). Co się tyczy natomiast sprawozdania rachunkowego, to jego kluczowym elementem jest wskazanie wszystkich przychodów oraz poniesionych wydatków (Jakubecki i Zedler, 2011, s. 534). Sprawozdanie ostateczne (art. 168 ust. 4 PrUp) obejmuje sprawozdanie z czynności dokonanych przez syndyka oraz sprawozdanie rachunkowe. S. Gurgul wskazuje, że celem tego sprawozdania jest umożliwienie sędziemu-komisarzowi całościowej analizy przeprowadzenia postępowania upadłościowego, a także porównanie sposobów działania syndyków w poszczególnych postępowaniach (Gurgul, 2016, s. 433).

Obowiązek sporządzania sprawozdań przez syndyka stanowi podstawę, dzięki której nadzór nad nim może sprawować sędzia-komisarz (Zimmerman, 2016a, s. 391). W efekcie, zgodnie z art. 168 ust. 5 PrUp, sędzia-komisarz zatwierdza sprawozdanie rachunkowe, odmawia uznania określonego wydatku lub dokonuje odpowiedniego sprostowania oraz orzeka o zwrocie do masy upadłości kwoty niezatwierdzonej.

Jeśli zaś chodzi o sprawozdanie ostateczne, art. 168 ust. 5 PrUp wskazuje, że w tym przypadku sędzia-komisarz odmawia zatwierdzenia sprawozdania ostatecznego w całości lub części, jeżeli syndyk dokonał czynności niezgodnych z prawem lub skutkujących pokrzywdzeniem wierzycieli lub upadłego albo mimo wezwania nie wykonał w zakreślonym terminie wszystkich obowiązków.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że w stosunku do sprawozdań składanych przez syndyka w toku prowadzonej przez niego likwidacji majątku upadłego sędzia-komisarz może poprzez nieuznanie wydatków czy orzeczenie o zwrocie do masy upadłości kwoty niezatwierdzonej ingerować wprost w czynności dokonywane przez syndyka.

Inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku sprawozdania ostatecznego. Tutaj sędzia-komisarz może je jedynie uznać lub może go nie uznać. Wynika to z faktu, że syndyk składa sprawozdanie ostateczne po wykonaniu ostatecznego planu podziału (Możdżeń, 2014, s. 501), nie ma już zatem żadnej możliwości dokonania zwrotów do masy upadłości.

Oprócz sprawowania szeroko rozbudowanego nadzoru nad syndykiem sędzia-komisarz może nadzorować także uczestników postępowania upadłościowego, zarówno samego dłużnika, jak i radę wierzycieli oraz zgromadzenie wierzycieli (Gil, 2016, s. 899 i n.). Nadzoruje dokonywane przez nich czynności zarówno pod kątem ich legalności, jak również celu, w jakim zostały dokonane czy zaniechane (Gurgul, 2016, s. 408). Dla przykładu rada wierzycieli jest zobowiązana złożyć sędziemu-komisarzowi sprawozdanie z przeprowadzonej wobec czynności syndyka kontroli (Gurgul, 2016, s. 495).

Jak zaś zasygnalizowano, nadzór nad spółką kapitałową w upadłości sprawują nie tylko organy sądowe, ale również wierzyciele. Zgodnie z art. 189 PrUp wierzycielem w rozumieniu ustawy jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia. Na tle tego przepisu F. Zedler zauważa, że status wierzyciela w postępowaniu upadłościowym powinny mieć również podmioty, które podejmują działania w celu wykazania, że ich wierzytelności także podlegają zaspokojeniu (Zedler, 2016, s. 124 i n.).

Zgodnie z regulacjami Prawa upadłościowego wierzyciele działają w postępowaniu upadłościowym przez zgromadzenie wierzycieli oraz radę wierzycieli (Zedler, 2016, s. 125). Analiza poszczególnych czynności, które mogą być dokonywane przez te organy, nasuwa wniosek, że zgromadzenie wierzycieli poprzez podejmowanie uchwał może wpływać na przebieg postępowania upadłościowego. Natomiast w przypadku rady wierzycieli organ ten nie tylko może wpływać na kształt postępowania upadłościowego, ale również ma szerokie kompetencje w zakresie nadzoru nad jego trwaniem. W związku z tym właśnie ten organ będzie przedmiotem pogłębionej analizy.

Radę wierzycieli, zgodnie z art. 201 ust. 1 PrUp, ustanawia oraz powołuje i odwołuje jej członków sędzia-komisarz z urzędu (Gurgul, 2016, s. 487), o ile uzna to za potrzebne, albo na wniosek (Gil, 2016, s. 935). Nie jest ona organem obligatoryjnym. W razie niepowołania rady wierzycieli bądź niewykonania ciążących na niej obowiązków jej kompetencje przejmuje sędzia-komisarz (art. 213 PrUp.). Niepowołanie w danym postępowaniu rady wierzycieli zwiększa katalog uprawnień sędziego-komisarza (Adamus, 2016, s. 615).

Jeżeli chodzi o uprawnienia rady wierzycieli określone w Prawie upadłościowym, to można podzielić je na dwie kategorie. Po pierwsze, będą to czynności, które wykonuje lub może wykonywać rada, określane jako czynności kontrolne oraz opiniodawcze (Witosz, 2014, s. 583). Po drugie, są to kompetencje rady w zakresie wyrażania zgody pod rygorem nieważności na dokonanie określonych czynności przez syndyka.

Ogólny sens czynności rady wierzycieli został wyrażony w art. 205 ust. 1 zd. 2 PrUp, w którym stwierdza się, że przy wykonywaniu obowiązków rada wierzycieli kieruje się interesem ogółu wierzycieli. Jest to zgodne z założeniem, że radę jako organ mniejszy niż zgromadzenie można traktować jako przedstawiciela wierzycieli w postępowaniu upadłościowym (Adamus, 2016, s. 587). Dla analizy zadań rady wierzycieli w toku postępowania upadłościowego kluczowe są regulacje zawarte w art. 205 PrUp. Zgodnie z ust. 1 tego przepisu rada wierzycieli udziela pomocy syndykowi, kontroluje jego czynności, bada stan funduszów masy upadłości, udziela zezwolenia na czynności, które mogą być dokonane tylko za zezwoleniem rady wierzycieli, oraz wyraża opinię w innych sprawach, jeżeli tego zażąda sędzia-komisarz lub syndyk. Pozostałe kompetencje rady wierzycieli polegają na szeroko rozumianym kontrolowaniu czynności syndyka. Przejawia się to zarówno w analizowaniu stanu masy upadłości oraz sposobów jej spieniężania, jak również w opiniowaniu sposobu prowadzenia postępowania upadłościowego przez syndyka. Na podstawie art. 205 ust. 2 PrUp rada wierzycieli

lub jej członkowie mogą przedstawiać sędziemu-komisarzowi swoje uwagi o działalności syndyka.

Czynności syndyka, których wykonanie wymaga zgody rady wierzycieli, zostały enumeratywnie wyliczone w art. 206 ust 1 PrUp. Pierwszą z nich jest dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa przez syndyka, jeżeli ma trwać dłużej niż trzy miesiące od dnia ogłoszenia upadłości. *Ratio legis* tej regulacji wynika z tego, że z chwilą ogłoszenia upadłości głównym celem przedsiębiorstwa zarządzanego przez syndyka nie jest uzyskiwanie jak najwyższych przychodów, ale jak najszybsze spieniężenie go, aby zaspokoić wierzytelności upadłego. Można zatem uznać, że przedłużenie czasu prowadzenia przedsiębiorstwa upadłego bywa niezgodne z zasadą szybkości postępowania (Witosz, 2014, s. 587). Główne powody, dla których dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa upadłego ma sens to przede wszystkim możliwości zawarcia układu z wierzycielami oraz sprzedaż przedsiębiorstwa upadłego w całości.

Drugą czynnością syndyka wymagającą zgody rady wierzycieli jest odstąpienie od sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości. Odejście od zasady, jaką jest sprzedaż przedsiębiorstwa w całości, może mieć zastosowanie, gdy przedsiębiorstwo nie jest zbiorem celowo połączonych ze sobą składników, a jedynie ma charakter formalny i już przy jego wstępnej ocenie rodzą się wątpliwości co do potencjalnej chęci jego nabycia przez osoby trzecie (Zimmerman, 2016a, s. 432).

Czynnością wymagającą zgody rady wierzycieli jest także odstąpienie przez syndyka od sprzedaży masy upadłości w drodze przetargu. Za zgodą rady wierzycieli syndyk może dokonać sprzedaży z wolnej ręki. W doktrynie wyrażany jest pogląd, że ten sposób sprzedaży nie jest tak przejrzysty i formalny, jak aukcja czy przetarg (Adamus, 2016, s. 604 i n.). Niezaprzeczalnie sprzedaż z wolnej ręki może jednak przyspieszyć procedurę likwidacji. Co ważne, dopuszczalna jest sprzedaż części składników masy upadłości w drodze przetargu, a niektórych tylko składników z wolnej ręki.

Do czynności syndyka wymagających zgody rady wierzycieli zalicza się także zaciąganie pożyczek lub kredytów oraz obciążenie majątku upadłego ograniczonymi prawami rzeczowymi. Działania te docelowo zwiększają wysokość pasywów upadłego i w związku z tym należy to traktować jako sytuację wyjątkową (Zimmerman, 2016, s. 433). Uzasadnienia zaciągnięcia pożyczki lub kredytu należy się doszukiwać w chwilowej potrzebie pokrycia kosztów postępowania. Co się tyczy natomiast ograniczonych praw rzeczowych, to S. Gurgul wskazuje, że będzie chodzić w tym przypadku wyłącznie o hipotekę i zastaw jako sposób zabezpieczenia wierzytelności (Gurgul, 2016, s. 498 i n.).

Czynnością, która do swojego wykonania wymaga zgody rady wierzycieli, jest również uznanie, zrzeczenie się i zawarcie ugody w kwestii roszczeń spornych oraz poddanie sporu rozstrzygnięciu sądu polubownego. P. Zimmerman wskazuje, że *ratio legis* wymaganej zgody wynika z wpływu tych czynności na stan masy upadłości (Zimmerman, 2016, s. 433). Każda aktywność związana z uznaniem, zrzeczeniem się czy zawarciem ugody może bowiem doprowadzić do zmniejszenia się aktywów w ramach masy upadłości, stąd wymagana jest wzmożona czujność ze strony rady wierzycieli przy wyrażeniu zgody.

Ogłoszenie upadłości spółki kapitałowej nie tylko nie wpływa na istnienie organów nadzoru w spółce, ale także nie oddziałuje na jego funkcjonowanie. Z drugiej strony z Prawa upadłościowego wynika, że upadły (w tym spółka kapitałowa) podlega nadzorowi organów sądowych oraz wierzycieli. Pojawia się wobec powyższego problem, jakie kompetencje mają organy nadzoru po ogłoszeniu spółki, skoro ich podstawowe zadanie zostaje „przejęte" przez podmioty wskazane w Prawie upadłościowym.

Zauważmy, że oprócz pozbawienia możliwości nadzoru nad spółką rada nadzorcza nie ma również możliwości nadzorowania sytuacji finansowej spółki. Zgodnie bowiem z art. 219 k.s.h. dotyczącym spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz art. 382 k.s.h. odnoszącym się do spółki akcyjnej rada nadzorcza ocenia sprawozdania finansowe, wnioski składane przez zarząd dotyczące podziału zysku albo pokrycia straty, jak również składa w tym przedmiocie coroczne sprawozdanie. Z chwilą ogłoszenia upadłości to na syndyku ciążą obowiązki związane ze sprawozdawczością, a w tym zakresie podlega on nadzorowi sędziego-komisarza, a nie radzie nadzorczej. Nie ma ona zatem możliwości wyrażenia stanowiska.

Dotychczasowe rozważania prowadzą do konkluzji, że kompetencje nadzorcze nad spółką kapitałową w upadłości przejmują, w odpowiednim zakresie, sędzia-komisarz oraz jej wierzyciele. Jeśli chodzi natomiast o organy nadzoru spółki kapitałowej, to ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na ich dalsze funkcjonowanie. Pojawia się zatem kwestia, jaki zakres czynności zostaje pozostawiony radzie nadzorczej czy komisji rewizyjnej w momencie ogłoszenia upadłości spółki z ograniczoną odpowiedzialnością czy spółki akcyjnej. Zasadne wydaje się przyjęcie założenia, że organy nadzoru zachowują swoją niezależność w kwestiach korporacyjnych spółek. Wobec tego potrzebne może okazać się wprowadzenie do Kodeksu spółek handlowych regulacji zawierającej katalog czynności, jakie mogą być dokonywane przez organ nadzoru. Należy również wziąć pod uwagę ograniczenie tych czynności jedynie do możliwości powoływania i odwoływania członków zarządu. Warto wskazać, że regulację zdecydowanie dalej idącą w tym zakresie zawiera art. 11 ust. 3 ustawy o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników[9]. Zgodnie z tym przepisem w razie ogłoszenia upadłości spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, w której Skarb Państwa jest jedynym akcjonariuszem, walne zgromadzenie może podjąć uchwałę o zaprzestaniu działania rady nadzorczej i odwołaniu jej członków.

Zgromadzenie wspólników i walne zgromadzenie akcjonariuszy po ogłoszeniu upadłości spółki kapitałowej

Organami spółek kapitałowych o najważniejszych kompetencjach (Kidyba, 2017, s. 1079) są zgromadzenie wspólni-

ków spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 227 k.s.h.) oraz zgromadzenie akcjonariuszy w spółce akcyjnej (art. 393 k.s.h.)[10]. Wpływają one na działalność spółki poprzez podejmowanie uchwał w najważniejszych dla spółki kwestiach (Kidyba, 2017, s. 559 i n.).

Zwyczajne zgromadzenie wspólników odbywa się cyklicznie i ma określony przepisami przedmiotowy zakres głosowania (art. 231 k.s.h. dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz art. 395 k.s.h. dla spółki akcyjnej). Jeśli zaś chodzi o nadzwyczajne zgromadzenie wspólników, to może być zwołane w każdym czasie, a sprawy na nim omawiane zależą od aktualnej sytuacji spółki (art. 232 k.s.h. dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz art. 398 k.s.h. dla spółki akcyjnej) (Szumański, 2015, s. 558; Nowacki, 2016, s. 2 i n.).

Na zwyczajnym zgromadzeniu wspólników podejmowane są przez wspólników co do zasady trzy podstawowe rodzaje uchwał. Dwie z nich mają charakter majątkowy i odnoszą się do sprawozdania finansowego spółki oraz podjęcia uchwały w przedmiocie pokrycia straty czy poddziału zysku. Trzecia — o udzieleniu absolutorium z działalności organów spółki — dotyczy zaś kwestii organizacyjnych (art. 231 k.s.h. dla spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz art. 395 k.s.h. dla spółki akcyjnej) (Kidyba, 2016, s. 426; Szczurowski 2017b, s. 27 i n.).

Po ogłoszeniu upadłości zachodzi znacząca zmiana co do możliwości podejmowania uchwał na zgromadzeniu wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy w spółce akcyjnej. Nie budzi wątpliwości, że pomimo ogłoszenia upadłości spółki kapitałowej nadal funkcjonują rozważane organy uchwałodawcze. Na zarządzie zaś ciąży obowiązek ich zwoływania[11]. Należy wszakże podkreślić, że po ogłoszeniu upadłości spółki zgromadzenie wspólników (walne zgromadzenie akcjonariuszy) w zasadzie może podejmować jedynie uchwały dotyczące spraw organizacyjnych spółki.

Natomiast przedmiotem uchwał nie mogą być kwestie o charakterze majątkowym. Wniosek ten wynika z art. 75 PrUp, który stanowi, że z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci prawo zarządu oraz możliwość korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości i rozporządzania nim. Skoro organy spółki z chwilą ogłoszenia upadłości nie dysponują już jej majątkiem, to nie mają również możliwości wglądu w dokumentację czy księgi rachunkowe, co uniemożliwia przedstawianie sprawozdań na zgromadzeniu wspólników (Gajek, 1998). Przedmiotem uchwał udziałowców w dalszym ciągu pozostaje natomiast sprawozdanie z działalności organów spółki kapitałowej. Zatwierdzenie tych sprawozdań jest uważane za aprobatę dla działań organów spółki w poprzednim roku obrotowym (Strzępka i Zielińska, 2015, s. 575 i n.). Jeżeli chodzi o udzielenie absolutorium zarządowi, to konsekwencje, jakie niesie za sobą ten akt, nie są do końca jasne (Śledzikowski, 2017). Zasadny jednak wydaje się pogląd głoszący, że udzielenie absolutorium nie pozbawia możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności cywilnoprawnej członków zarządu w określonych sytuacjach (Kidyba, 2017, s. 1115; Stanik, 2017, s. 972).

Zwołanie zgromadzenia udziałowców spółki kapitałowej po ogłoszeniu upadłości pozostaje wyłączną kompetencją zarządu spółki. Prawo upadłościowe nie daje natomiast takiego uprawnienia syndykowi. Brak też przepisu, który zobowiązywałby go do uczestnictwa w zgromadzeniu. Należy podkreślić, że chociaż syndyk zarządza przedsiębiorstwem spółki, jego działania nie podlegają ocenie ze strony zgromadzenia udziałowców spółki, a w szczególności wykluczone jest podejmowanie przez zgromadzenie udziałowców uchwały o udzieleniu absolutorium z wykonania przez niego obowiązków. Jest to konsekwencja prawnej odrębności syndyka od upadłej spółki.

Od powyższej kwestii należy odróżnić udział syndyka w zgromadzeniu wspólników spółki, w której to upadły jest wspólnikiem lub akcjonariuszem (zob. Witosz, 2008, s. 30). Zgodnie z art. 186 PrUp po ogłoszeniu upadłości wszelkie uprawnienia upadłego związane z uczestnictwem w spółkach lub spółdzielniach wykonuje syndyk. Brzmienie przepisu oznacza, że syndyk wykonuje zarówno prawa o charakterze majątkowym (np. prawo do dywidendy), jak również prawa o charakterze organizacyjnym (np. prawo uczestniczenia i zabierania głosu na zgromadzeniu wspólników) (Zimmerman, 2016, s. 422).

S. Gurgul wskazuje, że przyjęcie konstrukcji całkowicie pozbawiającej upadłego możliwości wykonywania uprawnień korporacyjnych w innych podmiotach jest zbyt stanowcze (Gurgul, 2016, s. 462). Pozbawia to bowiem upadłego również wykonywania uprawnień o charakterze osobistym, które nie mają wpływu na stan masy upadłości, podczas gdy głównym zadaniem syndyka jest przecież zarząd masą upadłości.

Dyskusyjne wydaje się być również wykonywanie przez syndyka czynnego i biernego prawa wyborczego w spółkach, których upadły jest wspólnikiem lub akcjonariuszem (Gurgul, 2016, s. 462). Nie wydaje się jednak, żeby celem Ustawodawcy było umożliwienie syndykowi kandydowania do organów spółek powiązanych z upadłym.

Zakończenie

Ogłoszenie upadłości spółki kapitałowej zmienia cel jej funkcjonowania, którym staje się równomierne zaspokojenie wierzycieli. Jeśli zaś chodzi o samą spółkę, to zgodnie z art. 185 ust. 2 PrUp ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na zdolność prawną oraz zdolność do czynności prawnych upadłego. W przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej oznacza to, że ogłoszenie upadłości nie wpływa na istnienie ich organów. Pozostaje jednak kwestia, czy i w jakim zakresie zmienią się kompetencje organów upadłej spółki kapitałowej.

Jeśli chodzi o organy zarządzające, największa modyfikacja w ich funkcjonowaniu spowodowana jest „przejęciem" kompetencji przez syndyka. Co do prowadzenia spraw spółki zarząd zostaje całkowicie pozbawiony możliwością zarządzania masą upadłości. Zarząd nie ma również możliwości reprezentowania spółki kapitałowej w upadłości. Kompetencje, które pozostają w jego gestii, mają charakter organizacyjny i odnoszą się np. do obowiązku zwołania zgromadzenia

wspólników. Co się tyczy organów nadzoru, należy wskazać, że z chwilą ogłoszenia upadłości spółki kapitałowej zostają one pozbawione swojego podstawowego zadania, jakim jest nadzór. W trakcie postępowania upadłościowego wykonują go bowiem sędzia-komisarz oraz wierzyciele. Zgromadzenie udziałowców spółki (zgromadzenie wspólników, walne zgromadzenie akcjonariuszy) natomiast ma możliwość podejmowania uchwał dotyczących wewnętrznych stosunków spółki. Wszelkie kwestie związane z majątkiem upadłego są bowiem przekazane do kompetencji syndyka masy upadłości, który podlega kontroli sędziego-komisarza.

Ogłoszenie upadłości spółki kapitałowej znacząco ogranicza lub uniemożliwia wykonywanie przez organy spółki swoich ustawowych zadań. Ich aktywność została zawężona do wewnętrznych stosunków spółki, które nie mają wpływu na majątek upadłego. Pojawia się w związku z tym pytanie o sens dalszego istnienia organów spółki przy ich szczątkowej działalności. Nie bez znaczenia pozostaje również kwestia wynagrodzenia, które niejednokrotnie pobierają członkowie zarządu i rady nadzorczej. Zgodnie z zasadą optymalizacji wyrażoną w art. 2 PrUp najpełniejsze zaspokojenie wierzycieli możliwie jest przy jak największych funduszach masy upadłości, czemu nie sprzyja wypłacanie wynagrodzenia członkom organów spółki kapitałowej w upadłości (Gajek, 1998).

Organy spółki kapitałowej tworzą jej wewnętrzną strukturę, która pozwala na sprawne funkcjonowanie. Moment ogłoszenia upadłości sprawia, że nie ma już możliwości wykonywania przez nie podstawowych zadań, jak precyzują to przepisy Kodeksu spółek handlowych. Bezsprzecznie wymagany jest udział organów zarządzających spółki, które są w stanie udzielić dotyczących jej informacji. Zgromadzenie wspólników wciąż pozostaje organem, który decyduje o wewnętrznych sprawach spółki. Jeśli natomiast chodzi o organy nadzoru, to *de lege ferenda* należałoby się zastanowić nad wprowadzeniem regulacji ograniczającej ich kompetencje jedynie do możliwości powoływania lub odwoływania członków zarządu, gdyż wszystkie jego pozostałe zadania przejęte są przez podmioty postępowania upadłościowego.

Przypisy/Notes

[1] Od 1.01.2016 r. ustawa — Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. 2003 nr 60, poz. 535 z późn. zm.) nosi nazwę Prawo upadłościowe (dalej jako: PrUp), podczas gdy postępowanie restrukturyzacyjne zostało określone w ustawie — Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. 2015 poz. 978 z późn. zm.).

[2] Art. 523. PrUp przewiduje odpowiedzialność karną za niewydanie syndykowi całego majątku wchodzącego do masy upadłości, ksiąg rachunkowych lub innych dokumentów dotyczących jego majątku oraz za nieudzielenie syndykowi lub sędziemu-komisarzowi informacji dotyczących majątku upadłego. Każda osoba dokonująca powyższego podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

[3] Ustawa z 23.04.1964 r. — Kodeks cywilny (Dz.U. z 2017 r., poz. 459), dalej jako: k.c.

[4] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 7.04.2016 r. III AUa 1787/15, legalis nr 1445724.

[5] Przepisy zawarte w Kodeksie spółek handlowych odnoszą się do działalności podejmowanej przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Według art. 151 k.s.h. może ona być powołana w każdym celu prawnie dopuszczalnym. W przytoczonej regulacji nie ma odniesienia do prowadzenia przedsiębiorstwa. Nie istnieje natomiast analogiczna regulacja w przypadku spółki akcyjnej. W sytuacji braku wyraźnego określenia tej kwestii przez ustawodawcę należy się opierać na dorobku orzecznictwa i doktryny. Sąd Najwyższy w wyroku z 13.01.2006 r. sygn. akt III CZP 122/05, wyraźnie potwierdził, że możliwe jest funkcjonowanie spółek akcyjnych, które nie są nastawione na osiągnięcie zysku, ponieważ mogą być utworzone w każdym celu dopuszczalnym przez prawo.

[6] Ustawa o rachunkowości z 29.09.1994 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 351), dalej jako: RachU.

[7] Przyjęcie takiego założenia wynika z art. 3 ust. 1 pkt 6 RachU, gdzie wskazano, że za kierownika jednostki zobowiązanego do składania sprawozdań finansowych uważa się również likwidatora, a także syndyka lub zarządcę ustanowionego w postępowaniu restrukturyzacyjnym.

[8] Należy jednocześnie wskazać, że nie ma jednolitości co do wyróżnienia określonych funkcji sędziego-komisarza. Dla samego celu postępowania upadłościowego należałoby uznać, że cały zbiór uprawnień, w które wyposażony jest sędzia-komisarz, ma docelowo doprowadzić do przeprowadzenia rzetelnego postępowania upadłościowego i maksymalnego zaspokojenia wierzycieli upadłego.

[9] Ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. nr 118, poz. 561 z późn. zm.).

[10] Przez pojęcie „zgromadzenie wspólników" w niniejszym artykule rozumie się zarówno zgromadzenie wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jak również walne zgromadzenie akcjonariuszy spółki akcyjnej.

[11] Zarówno w stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 235 § 1 k.s.h.), jak i spółki akcyjnej (art. 399 § 1 k.s.h.) regulacje w tym zakresie są zbieżne i stanowią, że zgromadzenie wspólników zwołuje zarząd. Jest to sytuacja modelowa i odnosi się do zwołania tzw. zgromadzenia zwyczajnego. Kodeks spółek handlowych przewiduje również w tym zakresie legitymację innych podmiotów, które zostają wskazane w art. 235 § 2–3 k.s.h. i w art. 236 k.s.h. w stosunku do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz art. 399 § 2–3 oraz art. 400 k.s.h. dla spółki akcyjnej — należy zaznaczyć, że w sytuacji ogłoszenia upadłości spółki kapitałowej będą one miały zastosowanie zgodnie z założeniem, że upadłość nie wpływa na funkcjonowanie organów spółek.

Bibliografia/References

Adamus, R. (2012). Reprezentacja spółki kapitałowej wobec członka jej zarządu. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (6), 6–11.

Adamus, R. (2016). *Prawo upadłościowe. Komentarz.* Warszawa: C.H.Beck.

Buk, H. (2014). W: A. Witosz, A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Broniewicz, W. (1999). *Postępowanie cywilne w zarysie*. Warszawa: LexisNexis.

Chrapoński, D. (2014). W: A. Witosz, A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Feliga, P. (2013). *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*. Warszawa: C.H.Beck.

Flotyńska, I., Lipowicz, Ł. (2011). Pozytywne i negatywne przesłanki ogłoszenia upadłości spółek handlowych — uwagi praktyczne (cz. 1). *Prawo Spółek*, (6), 33–42.

Gajek, M. (1998). *Kilka uwag o upadłości spółki*. https://bit.ly/3ayXJEP (5.03.2020).

Gil, I. (2016). W: A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System Prawa Handlowego. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*. T. 6. Warszawa: C.H.Beck.

Gurgul, S. (2016). *Prawo upadłościowe, prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.

Hrycaj, A. (2006). *Syndyk masy upadłości*. Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Komunikacji i Zarządzania.
Janda, P. (2017). *Prawo upadłościowe. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
Kidyba, A. (2016). *Prawo handlowe*. Warszawa: C.H.Beck.
Kidyba, A. (2017). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz do art. 1–300*. T. 1. Warszawa: Wolters Kluwer.
Kopaczyńska-Pieczniak, K. (2013). *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*. Warszawa: Wolters Kluwer LEX.
Możdzeń, M. (2014). W: Witosz, A., Witosz, A. J. (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
Nowacki, A. (2016). Zwyczajne zgromadzenie wspólników lub walne zgromadzenie. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (12).
Ociessa, S. (2014). W: A. Witosz, A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
Pabis, R. (2017). W: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz.* Warszawa: C.H.Beck.
Skorupa, P. (2009). Wybrane aspekty sprawozdawczości syndyka masy upadłości w spółkach prawa handlowego. *Prawo Spółek*, (5), 33–40.
Stanik, M. W: Z. Jara, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
Strzępka, J. A., Zielińska E. (2015). W: J. A. Strzępka (red.), *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
Szczurowski, T. (2015a). Zarys wielkiej nowelizacji dotyczącej postępowania upadłościowego. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (11), 26–32.
Szczurowski, T. (2015b). Postępowanie restrukturyzacyjne w świetle ustawy z 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacje. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (9), 30–36.
Szczurowski, T. (2017a). W: Z. Jara, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
Szczurowski, T. (2017b). Roczne obowiązki sprawozdawcze w spółkach prawa handlowego. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (7), 27–32.
Szumański, A. (2015). W: S. Sołtysiński (red.), *System prawa prywatnego. Prawo spółek kapitałowych*. T. 17 A. Warszawa: C.H.Beck.
Śledzikowski, M. (2017). *Absolutorium dla członków zarządu w spółce kapitałowej*. https://www.rp.pl/Firma/307219987-Czy-absolutorium-uchroni-czlonkow-zarzadu-spolki-przed-odpowiedzialnoscia.html (31.12.2020).
Tokarski, A. (2011). *Czynności syndyka dotyczące rachunkowości w procesie upadłości przedsiębiorstwa*. https://bit.ly/2VYK7Pd (31.12.2020).
Witosz, A. (2008). *Spółka w upadłości układowej*. Warszawa: LexisNexis.
Witosz, A. J. (2014). W: A. Witosz, A. J. Witosz (red.), *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
Zedler, F. (1999). *Prawo Upadłościowe i układowe.* Toruń: TNOiK.
Zedler, F. (2011). W: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*. Warszawa: Zakamycze.
Zedler, F. (2016). *Prawo Upadłościowe zarys wykładu*. Warszawa: Wolters Kluwer.
Zimmerman, P. (2016a). *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*. Warszawa: C.H.Beck.
Zimmerman, P. (2016b). W: A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz (red.), *System prawa handlowego. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*. T. 6. Warszawa: C.H.Beck.

Mgr Karolina Anna Badurowicz

Asystentka w Katedrze Postępowania Cywilnego i Międzynarodowego Prawa Handlowego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, aplikantka radcowska Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie.

Mgr Karolina Anna Badurowicz

Assistant in the Department of Civil Procedure Law and International Commercial Law of the University of Maria Curie-Skłodowska in Lublin, trainee attorney in the Regional Bar Association in Lublin.